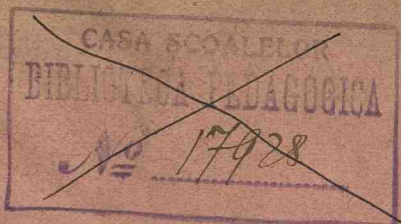

II 207005

Andrei Baron de Șaguna

*O privire fugitivă asupra
vieții și activității lui.*

Discurs comemorativ rostit în adunarea festivă a
despărțământului învățătoresc din tractul proto-
presbiteral ortodox-oriental al Lugoșului ținuta cu
ocaziunea iubileului de 100 ani dela nașterea
Marelui Archiepiscop la 20 Decembrie st. v. 1908
în Lugoș

de

GEORGE JOANDREA

ierodiacon și învățător.

Lit.
Prețul ~~30~~ bani.

LUGOJ
TIPOGRAFIA ADOLF AUSPITZ
1909.

Biblioteca Centrală Universitară
București

COTA 04/6087

INVENTAR 142159

Andrei Baron de Șaguna

*O privire fugitivă asupra
vieții și activității lui.*

Discurs comemorativ rostit în adunarea festivă a
despărțământului învățătoresc din tractul proto-
presbiteral ortodocs-oriental al Lugojului ținuta cu
ocaziunea iubileului de 100 ani dela nașterea
Marelui Archiepiscop la 20 Decembre st. v. 1908
în Lugoj

de

GEORGE JOANDREA

ierodiacon și învățător.

==== Prețul 30 bani. ====

LUGOJ
TIPOGRAFIA ADOLF AUSPITZ
1909.

142159

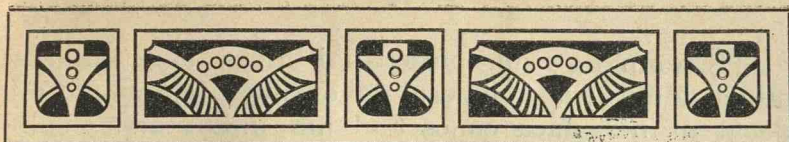
261

Biblioteca Centrală Universitară
"Carol I" București
Cota 11207005

Rc 19/14

B.C.U. "Carol I" Bucuresti

C142159

B646 785

„Cei răi nu știură prețui pe
bărbatul cel nobil, decât
numai dupăce-l perdură!“

Onorată adunare!

Cu profund respect și adâncă venerație mă încumet să Vă vorbesc astăzi despre viața și activitatea acelui bărbat providențial, pe care Ceriul ni-l trimise ca pe un Moise al neamului românesc, ca din jugul umilirei și al suferințelor să ne scoată, biserica să ne-o mântue, acesteia vecinic și neperitor temei să-i puie, prin școală raze de cultură să împrăștie, drepturi firești și dumnezești să ne revindice și întemeiându-ne așezăminte culturale și economice să contribue la păstrarea cu sfințenie a acelor însușiri cardinale, cari constituiesc atribuțiunile distinctive și de caracter etnic ale unui popor.

Acest bărbat fenomenal a fost **Andrei Baron de Șaguna**, dela nașterea căruia se împlinesc azi tocmai o sută de ani. Ca credincioși ai bisericii noastre ortodoxe, ca muncitori onești întru luminarea neamului și ca fii ai acestui popor bântuit prin veacuri de suferințe și năcazuri de tot soiul se cuvine, se recere, ba o datorință morală imperativă avem, ca din privilegiul împlinirii a o sută de ani dela nașterea sa tributul nostru de recunoștință și semne de vădită evlavie să aducem amintirii acestui bărbat, asemenea căruia se nase numai din veac în veac.

Și cum ne vom putea noi arăta mai intensiv stima, admirația și sincerul devotament față de dânsul, decât atunci, dacă cunoscând mai întâi starea deplorabilă și dejositoare a neamului și bisericii noastre înainte de arhipăstorirea lui, ne vom da seamă, cari au fost împrejurările, sub cari a trăit el și vom aprecia faptele și activitatea lui de o rară măreție și gigantică putere dătătoare de viață. Iar din toate acestea să scoatem învățătura, că e lucru nobil, ba evanghelic chiar să ne cinstim oamenii mari, ceeace — durere — noi nu o prea facem. Faptele și modul lui de gândire să ne servească de cinozură în toate acțiunile noastre actuale și cele din viitor, la așezămintele create de el să ținem cu toată tăria sufletelor noastre și preste tot viața lui să ne servească drept ancoră mântuitoare de toate vâjeliile interne și esterne!

* * *

După apostasia metropolitului Atanasie întâmplată la anul 1700 biserica noastră ortodocsă din Ungaria și Transilvania ajunsese într'o stare de deplâns. Închipuiți-vă o familie, pe carea un tată inconșciut o părăsește, iar mama e slabă și neajutorabilă. Copiii rămân ca vai de ei, de hulă și ocară străinilor și material de exploatare pungașilor.

Noi românii am fost lipsiți și de mijlocitorii de împăcare și espiare între Dumnezeu și om, de preoții slujitori la sfintele altare, cari să ne împreune cu credința în Chs și prin împărtășirea tainelor speranță în cele vecinice și mângăiere să ne deie sufletelor noastre!

În special românii din Ardeal erau prigonți în cele bisericesti cu furie nespūsă atât din partea catolicilor, cât și din partea »fraților« uniți. Ocârmuirea nu permitea românilor să învețe carte. Nu le era permis să-și clădească biserici la loc fățiș, ci numai închise și cu altariul în fundul curții. Drept dovadă amintim biserica cu hramul sfintei Adormiri din Brașov-cetate, ce ezistă și azi și capela catedrală din Sibiu, pe locul căreia s'a zidit marea catedrală de azi. Acestea erau dispozițiunii draconice de ale concetățenilor nostri

sași »circumspecți și precauți«. Tot dânșii pretindeau dela români »zeciuelile« din toaterodurile pământului, ca și dela vite, ca tot atâtea impozite nelegale și de caracter criminal. Din când în când se mai iveau prin satele și comunitățile bisericesti din Ardeal câte un călugăr de prin România de azi, cari mângăiau strămoșii în cele duhovnicești. Pustnicul Sofronie, călugărul Visarion, sichastrul Mihail Popovici din Bănat și alții cutrierau țara cu frica în sân spre a perpetua și întări în românii rămași în legea lor strămoșască mântuitoarele învățături ale bisericei ortodoxe. Românii nu erau admiși să primească posturi publice administrative și la stat, decât dacă se lăpădau de neamul și legea lor și primeau v'runa din cele patru confesiuni și trei națiuni recepte. Școale române poporale lipseau cu desăvârșire.

A dat Dumnezeu, că s'a suit pe tron împărăteasa Maria Terezia, iar după dânsa fiul acesteia Josif II., sub domnia căroră soartea românilor ardeleni deveni mai suportabilă. Românii din Bănat și Ungaria propriu zisă se bucurau de stări mai omenesti. Maria Terezia le înființă școale poporale, ba mai târziu împăratul Francisc I. își dete îngăduința de a se întemeia pe seama românilor ortodocși din Bănat și Ungaria renumita pedagogic din Arad. În cele bisericesti erau însă supuși Metropolitului din Carloviț, de unde se dase lozinca, ca peromâni să-i desnaționalizeze sârbizându-i.

În Ardeal unica școală română era cea din Blaj, înființată prin anul 1760. De aci porni apoi tendința românilor spre lumina. Un George Șincai, Petru Maior și Clain Micul numai inspirați de pornirile frumoase eșite din școala din Blaj au putut deveni mai târziu redeșteptătorii continuității românilor cu strămoșii nostri români, ceea ce de altcum se statorise deja cu 40 ani înainte de învățatul Roșu din Jădani.

La începutul veacului al XIX. ocârmuirea la dese intervențiuni venite dela stăpânirea rușilor se învoi, ca românii ardeleni să și aibă episcopul lor național. Era prin anul 1808. Învățatul George Lazar se reîntoarse din străinătate dobă de carte. Cei bunila suflet și la inimă îl îndemnau să primească de a fi el epis-

copul românilor din Ardeal. Cei răi și cu pipotă de șerpă cuprinși de interese de clică, personale și îmbibate de cangrena materialismului, — tocmai ca și azi — îl desprețuiau și se îndesuiau cu lingușire pe lângă cel cu punga, dar cu puținul în glavă.

Și tocmai în anul 1808, când George Lazar hulit de ai sei trebuia să ia în mână toiagul pribegiei, să treacă munții și să deștepte o țară, tocmai atunci voit-a Domnul sfânt, ca un Șaguna să se nască, ca cel puțin după 36 de ani să fie luceafăr răspânditor de lumină, stâlp al neamului și neîntrecut archiepiscop al bisericei.

* * *

Metropolitul Șaguna s'a născut la 20 Decembre st. v. 1808 în orașul Miskolcz. La botez ii s'a dat numele Anastasie. Părinții lui erau de origine macedo-română din comuna Grabova, veniți prin veacul al XVII. și XVIII. prin părțile noastre dimpreună cu alte sute de familii. Tatăl seu Naum și mama sa Anastasia erau neguțători cu bună stare și cu mare vază pe vremurile acelea. Erau în legătură de nemotenie cu familiile macedo-române Grabova, Mutu, Econom și altele, cari așezându-se pe aici și chiar și prin Polonia întemeiau nenumărate comunități bisericesti ortodoxe române. Trăind sub influință străină au fost silite a-și schimba numele în Grabovschi, Mutovschi, etc.

Tinerul Anastasie fiind încă gimnazist își pierdu pe tatăl seu. Mama sa se mută cu fiii sei Anastasie și Avreta la fratele Atanasie Grabowszky, unul dintre cei mai bogați neguțători din Pesta. Acesta făcând cunoștință intimă cu erudiții Petru Maior, Neagoie, Bojincă și alții deveni un adevărat mecenat al românilor. Micul Anastasie ajuns acum într'o casă atât de aleasă termină cu bun succes studiile gimnaziale, filosofice și iuridice. Avea intime conexiuni sociale cu familii aristocratice din Pesta, cu boieri de prin România și cu persoane marcante din clerul superior. Era prieten bun și cu baronul Eötvös, ministrul ungar de mai târziu.

Trăind în condițiuni familiare foarte favorabile și având legături cu multe familii aristocratice maghiare

Șaguna — dacă voia — putea să ajungă la cea mai înaltă poziție de stat, unde pe lângă muncă ușoară s'ar fi putut bucura de mijloace materiale în abundență. Și apoi — cum e lumea — s'ar fi putut răsfața în plăceri de tot soiul. El nu era însă omul pasiunilor seducătoare. Era bărbatul destinat de providență, ca în temeiul vocațiunii sale firești să devină »preot după rânduiala lui Melchisedec!« De multeori zicea el în viață: »De m'ași naște de o sută de ori, tot preot m'ași face!«

La 1829 se duse la Vârșet pentru a asculta studiile teologice. După absolvirea acestora Metropolitul din Carloviț Stratimirovici îl luă la sine, îl denumi profesor de teologie, notar și secretar al seu. Aici stându-i la dispoziție neenumărate acte și o frumoasă bibliotecă, precum adună albina fagurul din flori, așa și el adună și-și descrise documente și chrizoave vechi, pe cari le utilizează apoi mai târziu în scopul emancipării bisericii sale.

La 1 Novembre 1833 Șaguna se făcu monach, primind numele *Andrei*. Era adevărat voia lui Dumnezeu, ca el să fie »Andrei cel întâi chemat« al românilor ortodocși. La anul 1845 ajunse archimandrit la mănăstirea Covilului din dieceza Neoplantei.

Precum vedem, Șaguna înaintă foarte repede. Ușor putea să ajungă episcop și chiar metropolit sârbesc, unde ar fi fost dotat cu sume grase. El însă preferă a primi conducerea diecezei umilite a Ardealului, carea prin moartea episcopului seu Vasile Moga (1810—1845) întâmplată la 27 Octombrie 1845, deveni vacantă.

În urma ingerinței metropolitului sârbesc din Carloviț Șaguna fu denumit la anul 1846 vicar general al eparchiei ardelene. La 2 Decembrie 1847 se ținu în Turda alegerea de episcop, unde vicariul Șaguna primi 27 voturi, ceva mai puține, decât ceilalți doi candidați. Vorba era, că Șaguna ajunse în ternar, și astfel stăpânirea prin rezoluția regească din 5 Februarie 1848 îl denumi de episcop al eparchiei Ardealului. La 18 Aprilie — era tocmai Dumineca Tomii — metro-

politul sârbesc Raiacici din Carloviț îl hirotoni întru episcop.

Cu ocaziunea hirotonirei sale întru episcop, Șaguna rosti în catedrala din Carloviț o admirabilă cuvântare de adio, ce o încheiă cu următoarele cuvinte: *»Tu, Doamne, știi, că cătră scopul meu a alerga doresc: pe românii ardeleni din adâncul lor somn să-i deștept, și cu voie cătră tot ce e adevărat, plăcut și bunsă-i atrag!* Tu Doamne umbrează-mă cu puternicul Tău scut! Tu îndulcește-mi în ceasul morții fructele amarălor mele osteneli. Amin!«

Iată scopul venirii lui Șaguna ca episcop în Ardeal! Terminul de »ardeleni« era folosit de dânsul ca »pars pro toto«, căci activitatea lui nu se mărgini numai în cercul eparchiei sale ardelenene, și munca lui gigantică se desfășură și în favorul românilor ortodocși din Banat și Ungaria propriu zisă. Dovadă sunt actele și faptele lui.

Șaguna își ocupă scaunul seu arhieresc în timpurile cele mai critice, adecă în anul 1848, când toate popoarale din patrie se sbuciumau după libertate, egalitate și frățietate pe toate terenele.

Intreg imperiul habsburgic era sgduit până în temelii pentru întruparea ideilor de mai sus. Dar câte neamuri, atâtea tendințe. Din divergințe de idei se produsera hărțueli, împărecheri, până în urmă isbucni durerosul răsboiu civil. Curse sânge și iar sânge, între frați și cetățeni, cari ar fi avut chemarea, ca în pace să trăiască. Cei doi ani furtunoși îi petrecu Șaguna cu pericolul vieții tot în călătorii pe la Pesta, Viena, Insbruck, Olmütz și Praga, ca conducător al diferitelor deputațiuni naționale.

Nici la o lună după hirotonirea lui și Șaguna luă parte la adunarea națională ținută în Blaj la 3/15 Maiu 1848.

La Blaj sub cer albastru, pe-un șes lângă Târnavă
Se ține-un prasnîc mare de veacuri mult dorit!
E prasnîcu 'nvierii al unei nații sclave
Și rugi ferbinți se 'nalță spre Cel nebiruit.

Cu sfânta cruce-n mână, simbol al suferinții
Doi arhieriei cucernici slujesc la un prestol,
De vraja slujbei sfinte acum trăsar părinții
Și învie moși strămoșii, lăsând mormântul gol !

Pe-altar stau moaște scoase din vremuri dureroasă
Scăldate-n lacrimi crude și-n sânge de martiri !
Șaguna și cu Lemeni smeriți le-aduc prinoasă,
Stropesc tablele legii de-amară amintiri !

Canoanele de plângeri le cântă cu 'ntristare
Ai neamului apostoli, cei patruzeci de mii ;
Iar duhurile blânde din vremuri legendare
Plutesc prin înălțime, dând viață celor vii !

Șaguna încă în adunarea aceasta memorabilă
ceru pentru românii din Ungaria drepturi egale cu
ale celorlalte națiuni din patrie. Încă de pe acum își
formulă postulatul, ca ocârmuirea să restaureze auto-
nomia bisericeii și restaurarea metropoliei noastre, ceea ce
după crunte sudori îi succese mai târziu.

În iarna anului 1849 Șaguna întreprinse a doua
călătorie la Impăratul. Fiindu-i însă viața în pericol,
călători prin pasul Turnul-Roșu prin România, Moldova,
Bucovina și Galiția până la Olmütz în Moravia, unde
se refugiase Curtea. Ajungând la Curtea de Arghes,
trebuia să-și vândă caii și trăsura, căci n'avea bani
de drum. Sărbătorile Nașterii Domnului le petrecuse
în București, unde metropolitul de atunci, Neofit, îl
primi foarte afabil. Guvernul României însă îl primii
rece de tot, fiindcă era descris ca unul, ce urmărește
o politică contrară țării de acolo.

Din București scrie el turmei sale într'alte : . . .
»Călătoresc, fiindcă te iubesc, călătoresc cătră isvorul
bunătăților, cătră Înălțatul nostru nou împărat. Voiu
face tot ce-mi stă în putință pentru binele și fericirea
neamului nostru . . . Fiți cu bărbăție și cu vârtute, adu-
cându-vă aminte, că eu m'am dus la tatăl meu și la
tatăl vostru, la împăratul meu și împăratul vostru
Francisc Iosif I. Să vă aduceți aminte, că cu noi este
Dumnezeu, Care nu ne va lăsa în veci . . . !«

După multe năcazuri la 4 Februarie 1849 sosila
Olmütz, unde predă împăratului a doua petiție a

românilor. Ținta lui era: »deplina emancipare a bisericeii sale din cătușele sclavismului, atât a celui politic, cât și a celui bisericesc, și organizarea ei pe baze tari, autonome și independente, în sensul canoanelor și instituțiilor noastre bisericești.

»Națiunea română« — zice el în prima petiție a adunării dela Blaj — »pretinde, ca biserica română fără deosebire confesională, să fie și să rămână liberă. Ea cere restabilirea metropoliei române și a sinodului general anual după dreptul vechiu. În același sinod să se aleagă și episcopii români prin majoritatea voturilor.«

Iar în a doua: »Ne rugăm de o administrațiune națională de sine stătătoare în privința politică și bisericească, și pentru alegerea unui cap bisericesc de sine stătător.«

Incetând războiul civil afacerile țării erau conduse prin patente militarești.

Dar ce priveliște înfiorătoare se desfășură înaintea episcopului Șaguna, când reîntorcându-se din călătorii văzu, că mica lui capelă era devastată și jefuită, odăjdiile răpite, reședința lui prefăcută în casarmă, și biblioteca lui cea frumoasă și bogată prefăcută în cenușe. Iată cum se plânge el: »Casa clerului s'a prădat și jefuit cu totul și adecă nu numai chiliile mele, care cu multe cheltueli le-am fost înzăstrat, s'au jăfuit, ci încă și odoarile episcopești, preoțești și diaconești împreună cu capela episcopească și cu cărțile dintr'ânsa, și toată biblioteca mea de preste 3,000 de cărți s'au prădat, iară actele oficioase parte s'au ars, parte s'au rupt și nimicite într'atâta, cât nici odor, nici o carte sau altă unealtă bisericească, nici o hârtie din archiv nu a mai rămas . . . M'au dechiarat și pre mine de proscris, și doară mai rău m'ar fi muncit pe mine, decât pe metropolitul Sava, să fie putut pune mâna pe mine!«

La anul 1850 în luna lui Martie episcopul Șaguna convoacă — după o întrerupere de un veac și jumătate — cel dintâi sobor bisericesc, prin care s'a pus bază sinodaliții noastre constituționale. În cuvântarea sa de

deschidere se roagă împreună cu profetul : »*Doamne, deșteaptă puterea Ta și vino, ca să ne mântuești pe noi!* Au doară hrăni-ne-vei pe noi și pe viitor cu pâine de lacrimi?!« In acest sinod se pertractară obiecte, cari priveau »libertatea și egala îndreptățire bisericească și națională, restaurarea și autonomia vechei metropolii, pozițiunea bisericeii în stat, îmbunătățirea sortii preoților și învățătorilor, tot atâtea lucruri, cari traseră după sine consecințele cele mai îmbucurătoare.«

Și când pe baza acestui sinod Șaguna se silea să 'și organizeze afacerile diecezei, deodată se pornesc în contra lui din trei părți acțiuni și uneltiri meschine, pentru a-i zădărnici toată lucrarea. Viforul cel dintâi venea din partea ultramontanilor din Viena, în frunte cu ministrul de culte, contele *Leo Thun*. Al doilea dujman, ce-i punea pedeci, era fratele de acelaș neam, episcopul, mai apoi metropolitul greco-unit *Alecsandru Șterca-Șuluț*, iar ar treilea era patriarhul sârbesc *Iosif Raiacici*. Și episcopul Șaguna trebui să poarte lupte de sânge în toate trei direcțiunile. A luptat și a învins. Ba a trebuit să delătore și divergențele dintre el și episcopul Bucovinei, *Hacman*.

Despre luptele acestea s'ar putea scrie volumuri întregi. Aceasta nu o pot face în cadrul acestei conferințe. In cele următoare vom face o privire fugitivă asupra lucrărilor lui interne privitoare la viața bisericească și școlară.

Ia venirea lui Șaguna în Ardeal despre o instrucție mai intenzivă a tinerimei teologice și pedagogice nici nu era vorbă. Candidații de preoție absolvau câte un curs de 5 luni și apoi erau trimiși ca păstori sufletești ai poporului. Tot așa de seacă era și instrucția ascultătorilor de pedagogie. Școale lipseau — cum am văzut — cu totul. Șaguna cu o rară energie înființă în scurt timp sute de școale populare prin comunele bisericești din Ardeal. Spre a-și acuira învățători harnici, îi cresc el singur în institutul pedagogic înființat de dânsul, augmentându-i cursurile la doi ani.

Dar altă pacoste. Nu avea profesori de teologie

și pedagogie. Șaguna nu desperează. Trimite din mijloacele sale tineri harnici pela univerzitățile din străinătate, cari reîntorcându-se erau angajați ca profesori la seminariul »Andreian«. Un Dr. Il. Pușcariu, Ioan Popescu, Zaharia Boiu, Moise Lazar și alții au studiat numai cu ajutoarele primite dela episcopul Șaguna.

Pentru răspândirea științei Șaguna înființă la anul 1850 o tipografie proprie românească în Sibiiu. Ochii lui ii se umplură de bucurie, când văzu primul product literar tipărit în atelieriul seu. Acest eveniment însemnat îl îndemnă pe laureatul poet *Andrei Murășan* să publice următoarea poezie :

»Respiră Româtime, dedată'n suferințe,
Văzând că aspra-ți soartă începe-a se schimba,
Destul zăcuși în umbră, în oarba neștiință,
Trecută cu vederea, dar nu din culpa ta !«

Respiră, căci Pronia, ce poartă cărma-n lume,
Mișcată de-durere și vechiul tău suspin,
Trimise turmii sale păstor, al cărui nume
Insuflă reverință, respect și la străin.

In el româna gintă privește-al seu părinte
Renăscător de-un popul înfrânt de jugul greu,
Ce-n semn de mulțumire ii strigă-n dulci cuvinte :
Trăiasc' Andrei Șaguna, prea demnul archiereu !

Pe terenul literar Șaguna desvoltă o fecunditate nespusă. Pe lângă toate ocupațiunile sale administrative el lucră nopți întregi la compunerea de opuri istorice, științifice, apologetice, teologice, pastorale și polemice. Numărul cărților compuse de dânsul e de 26. Dintre acestea amintescopul : »Elemente de drept canonic«, o lucrare scrisă cu multă pricepere de cauză, asemenea căreia nici azi nu avem alta. Cărți revăzute, corese și retipărite de el sunt 37, și anume toate cărțile rituale bisericesti, începând cu Biblia, urmând cu Evangelia, Apostolul și așa mai departe. Iar cărți compuse și traduse de alții la îndemnul lui sunt cărțile școlare în număr de 26. La anul 1853 fundă ziarul »Telegraful Român«, cu redactarea căruia încredință pe literatul *Aron Florian*, iar mai târziu pe *Nicolae Cristea*. Direcția actuală a ziarului divergează în multe privințe de cea stabilită de Șaguna.

Puse seminariul numit după numele lui »Andreian« pe baze solide, așa că pe spesele sale cumpără un edificiu pe timpul acela destul de spațios în strada Măcelarilor, pe care-l donă diecezei.

Cu privire la înființarea gimnaziului român din Brașov, putem zice, ca afară de fericitul în Domnul, episcopul Ioan Popasu, pe atunci protopresbiter al Brașovului, carele mai mult s'a străduit la înființarea aceluia, Șaguna încă își avu o parte însămnată. La anul 1852 el însuși puse piatra fundamentală la acel edificiu măreț, iar la anul 1853, când se aprobă înființarea gimnaziului, călători la Brașov și în cuvântarea-i ținută acolo zise într'altele : »Iubiților mei fii ! Am știut că va să aveți bucurie mare de darul împărătesc, am venit să mă bucur și eu împreună cu voi; primiți-mă și pe mine la ospățul bucuriei voastre!« Afară de sprijinul moral Șaguna contribuă și cu mijloace materiale la întemeierea acelui institut cultural. Anume la fundarea lui el dăruie suma de 4,000 cor., pentru procurarea de reviste școlastice, pe seama corpului profesoral în tot anul câte 100 cor., iar pentru locuința directorului cumpără o casă lângă gimnaziu în preț de 8—10,000 coroane.

Asemenea stărui, ca să se înființeze și un gimnaziu inferior în Brad, care — durere — nici până azi nu e complet. Pentru luminarea învățătorilor el întocmi o instrucțiune, »ca așa învățătorii să poată duce cu spor mai bun chiemarea lor, și să reverse într'o măsură mai mare razele luminării naționale!« Apoi că : »pe vacanțele anului viitor voi trimite cu ajutoriul lui Dumnezeu comisari școlari în eparchie, cari vor aduna pre învățătorii dintr'un protopopiat și vor ținea cu dânșii conferențe și esamene din aceasta instrucțiune și că doresc, ca comisarii mei să-mi raporteze cele de laudă despre învățătorii noștri, că adecă deviza lor este: Înainte ! și că aceasta o dovedesc în faptă.« Șaguna introduse mai întâi la anul 1852 cântările corale în biserică, aducând cu sine liturghia pe note dela biserică greco-română din Viena. Afară de institutele de mai sus el înființă vreo 10 școli capitale și vreo 6—700 școli elementare.

Și să nu credeți, că Șaguna nu s'a luptat și pentru dotarea învățătorilor din vistieria țării. Reprezențațiunile lui sunt o dovadă, că a avut la inimă și îmbunătățirea sorții materiale a învățătorilor. Regimul nu i-a împlinit cererile, astfel că învățătorimea a tânjit ca vai de ea încă multă vreme luptându-se cu sărăcia și alte năcazuri.

Cu privire la ajutorarea preoților din partea statului — lucru ce se practică abia acum — Șaguna încă prin anul 1859 așternu cătră guvern o suplică, în care făcu totodată și propuneri în privința singuraticelor ajutoare. Așa de exemplu numai pentru zidirea și susținerea bisericei catedrale el ceru o sumă de 800,000 cor., pentru seminarium una de 600,000 cor., pentru reședința episcopoească una de 400,000 cor., iară pentru preoți o subvenție anuală de câte 1600 cor., 1200 cor. și 800 coroane.

Suplica de mai sus n'avu rezultatul dorit. În schimb însă Șaguna câștigă sume considerabile dela stat, porțiuni canonice din fondul regiu și venite pentru preoți singuratici. Anume el a câștigat:

1) în 1852 suma de 60,000 cor. pentru bisericile arse și prădate în războiul civil;

2) în 1857 suma de 1000 de galbini dela Maiestatea Sa monarchul Francise Iosif I. pe seama zidirei bisericei catedrale;

3) în 1861 suma de 48,000 cor. pentru îmbunătățirea sorții preoțimeii parochiali și 2,000 cor. pentru ajutorarea seminariului;

4) în 1864 alte 50,000 cor. anual, pentru îmbunătățirea salariului episcopesc, a personalului conzistorial, a profesorilor și internștilor seminariali și a personalului bisericei catedrale;

5) tot în 1864 suma de 8,000 cor. anual pentru gimnaziul din Brașov;

6) tot din 1864—1870, cât a durat aplanarea divergențelor privitoare la instituirea vicariului și a asesorilor conzistoriali, suma de 86,400 cor., adausă la fondul seminarial.

Preste tot Șaguna a câștigat din vistieria statului 108,000 cor. anuale, 146,000 cor. odată pentru totdeauna și 1,000 de galbini.

Înainte de a trece la operele lui de valoare cea mai mare, mă văd îndemnat a mai aminti, că Șaguna lucra din toate puterile pentru dăinuirea păcii și a buneii înțelegeri în aceasta patrie iubită. Astfel la anul 1861 se ținu la Alba-Iulia o conferință regnicolară, la care au luat parte și reprezentanții maghiarilor și ai săcuilor. Șaguna conduse conferința aceasta cu mult tact și înțelepciune. Prepozitul canonic din Lugoj în cuvântarea sa de mulțumită la încheierea adunării numea pe Șaguna: »*dascălul nostru!*«

Șaguna își preciză acolo direcția politică zicând următoarele :

»Națiunea română din Ardeal ca și celelalte națiuni din țară, nizuește cătră libertate și luminare.

Națiunea română înțelege sub libertate starea cea normală a patriei sale constituționale, care să-i asigure viața, onoarea și averea ei; iară sub luminare înțelege folosirea darului vieții constituționale, bazate pe egala îndreptățire cu privire la religia și naționalitatea sa și întrebuintarea limbei sale naționale.«

Să mărturisim deci împreună cu fericitul în Domnul *Nicolae Popea*, episcopul neîntrecut al Caransebeșului și »învățăcelul cel iubit« al lui Șaguna, că : »*tot ce s'a făcut în respect politic național român, prin Șaguna s'a făcut, și fără de dânsul nimica nu s'a făcut și că lipsa lui, lipsa acestui far luminos al românilor, o simțim astăzi în gradul cel mai mare!*«

Să trecem acum la fondurile întemeiate de el parte prin colecte, parte augmentate din averea sa privată. El întemeiat :

1. Fundațiunea »Francisc Iosefină«, întemeiată la anul 1853 pentru ajutorarea studenților români ortodocși.

2. Fondul bisericei catedrale început la anul 1857, pentru care întreprinse o călătorie și prin Banat, cu care ocazie cercetă și orașul nostru Lugoj. Să nu

uităm deci, că baza actualei bisericeii catedrale a pus-o Șaguna.

3. Fondul episcopiei, început la anul 1850.
4. Fondul seminariului »Andreian«.
5. Fondul preoțimeii archidiecezane.
6. Fondul personalului bisericeii catedrale.
7. Fondul personalului cancelarieii archidiecezane creat în 1864.

8. Fondul sinodului archidiecezan.

9. Fondul tipografieii, întemeiat la 1850.

10. Fondul Pantazian pe seama preoțimeii întemeiat la 1854, care se va pune în lucrare numai în 1954 și la care prin testament mai adause din al seu suma de 50,000 coroane.

11. Tot din averea sa privată mai înființă el în 1857 fondul bisericelor sărace și

12. Fondul învățătorilor săraci, întemeiat tot atunci.

13. Fundațiunea »Șaguniană«, ce se urcă azi la suma de presté 400,000 coroane, pe seama bisericelor și școalelor sărace.

14. Tot prin testament lăsă el câte 50,000 cor., pentru înființarea a două episcopii în provincia noastră metropolitană. Au trecut de atunci 45 de ani și episcopiiile nu s'au înființat. Lipsește voința celor dela putere, cari din interese egoiste și personale împiedecă și tot amână înființarea lor.

15. In fine prin testament mai lăsă el 8,000 coroane pentru biserica din Rășinari.

Dar opera cea mai grandioasă a lui Șaguna a fost restaurarea metropolieii române ortodocse din Ungaria și Transilvania, dobândită după multe sudori de trudă vărsate în decurs de 18 ani!

Autograful imperial e de următorul cuprins :

»Iubite Baron de Șaguna! Ascultând cererile românilor gr. or. din Transilvania și Ungaria, în consonanță cu intențiunea manifestată prin rezoluțiunile mele din 27 Septembrie 1860 și din 25 Iunie 1863,

am încuviințat, ca pentru dânșii și se înființeze o metropolie independentă, coordinată cu cea sârbească și ca biserica episcopescă din Transilvania să se înalțe la demnitate metropolitană.

Totodată aflu a te denumi pe domnia-Ta de arhiepiscop și metropolit al românilor gr orientali din Transilvania și Ungaria. Viena în 24 Decembre, 1864. *Francisc Iosif I.* m. p.«

Vestea aceasta electriză și umplu de bucurie nespusă inimile tuturor credincioșilor ortodocși din Ardeal, Bănat și Ungaria. Ea veni ca un dar de Crăciun din partea Monarchului. Atanasie Marienescu, acum octogenarul academician, improviză atunci o colindă, carea se cânta prin Banat mai până în zilele noastre.

Ea este următoarea :

» Impăratul nost cel bun,	Lui Franț Iosif domnului.
P'aste zile de Crăciun	» » » »
Bucurie ne-a făcut,	» » » »
Ast'fel cum n'am mai avut,	» » » »
Că ne-a dat Metropolie,	» » » »
Să-l pomenim pe vecie,	» » » »
Metropolie românească,	» » » »
Ca românii să'nflorească,	» » » »
Toți românii ungureni,	» » » »
Și cu frații ardeleni.	» » » »
Precum steaua-n răsărit	» » » »
Pre Chs Domn l'a vestit,	» » » »
Veste nouă s'a lăjit,	» » » »
Șaguna-i Metropolit,	» » » »
Și biserica română,	» » » »
De acum nu e orfană,	» » » »
C'are mire pe Andrei,	» » » »
Cel mai credincios al ei !«	» » » »

La 8 Iuliu 1865 se publică două diplome împărătești, una pentru eparchia română gr. orientală a Aradului, și alta pentru nou înființata eparchie română a Caransebeșului. Din cea din urmă estragem următoarele: . . . »Iară opidul Caransebeș, în care și în timpurile vechi a fost Episcopii de rit gr. oriental, otărâm a-l orna de acum încolo cu scaun și onoare de Episcop, a cărui eparchie va cuprinde toate parochiile române, care se află sau în viitor se vor afla, în

192159

cercul protopresbiteratelor Caransebeşului, Mehadiei, Lugojului, Făgetului, Varadiei sau Oraviţei, Jebelului, Vârşeşului, Palancei, Panciovei şi Ciacovei.»

Bucuria bănăţenilor era acum la culme. Mai mult se potenţă ea, când metropolitul Şaguna prin circularul seu din August 1865 Nr. 77. înştiinţă pe toţi credincioşii nou înfiinţatei eparchii a Caransebeşului despre denumirea şi hirotonirea întru episcop a archimandritului *Ioan Popasu*. Din acest circular remarcăm următoarele! . . . » Văvestesc vouă ca Arhiepiscopul şi Metropolitul vostru naţional, cuncă eu şi cu Prea sfinţia Sa Domnul Episcop Procopiu Ivacicovici al Aradului am ales în sinodul din 6 Martie a. c. şi Maiestatea Sa cezaro-regească a denumit în 8 Iuliu a. c. şi apoi am hirotonit în 15-lea August de Episcop al vostru pre Protopresbiterul Braşovului şi Archimandritul Domnul Ioan Popasu, şi după ce acelaşi Domn Episcop au primit diploma împărătească, l'am provăzut şi eu pe El cu gramata metropolitană, predându-i iurisdicţiunea bisericească şi şcolară în eparchia Caransebeşului şi cumcă Prea-sfinţia Sa va ţinea cât mai decurând instalaţia sa şi apoi numai decât va constitui şi konzistoriul eparchial, şi aşa va începe funcţionarea sa episcopească . . . »

Şi aici cuvine-se, ca cu pietate şi reverinţă să ne aducem aminte şi de viaţa şi înbelşugata activitate a fericitului în Domnul *Ioan Popasu*, primul episcop al reînfiinţatei dieceze române a Caransebeşului, dela naşterea căruia, întocmai ca dela a lui Şaguna, se împlinesc azi iarăşi o sută de ani. El a păstorit eparchia noastră cu tărie de caracter şi devotament 24 de ani. Meritele lui a fost apreciate într'un mod vrednic de înaltul arhipăstor în adunarea reuniunii noastre învăţătoareşti ținută astă-toamnă în Caransebeş. Ordinea acestor meditaţiuni spirituale să o încheiăm aducând — batăr după moartea lui — tributul nostru de recunoştinţă primului mecenate al acestei dieceze, vrednicului episcop *Nicolae Popea*, pe care lumea l'a urât, căci nu l'a cunoscut şi cu care se încheie generaţiunea acelor bărbaţi, cari au purtat la inimă aspiraţiunile ideale nutrite de Şaguna.

Cununa, ce strălucește ca o aureolă preste toată munca uriașă a marelui Șaguna o formează faptul neperitor, că a câștigat metropoliei noastre cea mai frumoasă și ideală constituțiune administrativă prin sancționarea »Statutului organic.« Aceasta operă monumentală va rămânea ca un document aere perennius, că a fost odată un Șaguna, care ne-a asigurat drepturi, de care — durere — în multe cazuri nevrednici ne facem!

Avem o constituție, pentru carea nu totdeauna sau nu o înțelegem, sau cuprinși de patimi nu vrem s'o înțelegem și de spiritul căruia ne înstrăinăm tot mai mult!

»*Statutul organic*« fu votat în primul congres național bisericesc ținut în anul 1868, când metropolitul Șaguna într'o cuvântare pătrunzătoare esclamă cu ochii plini de lacrimi: »Inoiește-te, înoiește-te noule Erusalime, că ți-au venit ție iarăși lumina și mărirea Domnului preste tine a răsărit. Aceasta Casă Tatăl o a zidit, aceasta Casă Fiiul o a întărit, aceasta Casă Duhul sânt o a înoit!

»De astăzi încolo *depun și responsabilitatea pentru ulterioara soartă a bisericei în mâinile acestui congres și celor viitoare* și mă mângăiu, că »nu îndeșert am alergat, nici îndeșert m'am ostenit« Filip. c. II. v. 16. *Fiți râvnitori legii, dați sufletele voastre pentru legătura părinților vostri! Aduceți-vă aminte de lucrările lor, cari le-au făcut întru generațiunile lor, ai căror următori suntem noi, și veți lua mărire mare și nume etern. Amin.*«

În urmă mai amintesc, că Șaguna fost și întemeiătorul »Asociațiunei pentru literatura și cultura poporului român« înființată în anul 1861. George Bariț scriind despre statute, zice într'altele: ... Știți dvoastră, al cui spirit vorbește mai vârtos din acesti paragrafi ai statutelor? La constituirea Asociațiunei a fost adunată floareași lamura națiunei, cu Metropoliții și cu toți funcționarii înalți în fruntea sa; *redactorul însă al statutelor noastre a fost metropolitul Andrei Baron de Șaguna.* Generațiuni, cari succedați celor bătrâne, onorați umbra redactorului statutelor din 1861.«

Șaguna era stimat de toți românii de bine. Era unul dintre cei mai buni patrioți. Sta în strânsă legătură de prietinie cu *Francisc Deák*, înțeleptul patriei și cu ajutorul fostului secretar de stat de pe atunci *George Ioanovici*, născut în comuna Duleu — român de origine, isbuti a se sancționa — epocale lege constituțională-bisericească: Statutul-organic. La Curte era bine văzut pentru credința lui cătră dinastie.

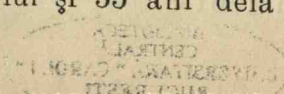
De aceea împăratul îl și distinse la 1850 cu ordinul Leopoldin, comandor; în anul 1852 i s'a conferit Baronatul și a fost denumit conzilier intim al Majestății Sale. În anul 1864 a primit ordul Coroanei de fer clasa I. și la anul 1867 ordul Leopoldin, crucea cea mare. În 1860 a fost denumit membru al Senatului imperial înmaltit; după aceea membru pe viață la senatul imperial Casa de sus și al Casei magnaților din dieta din Pesta.

După atâtea lupte, activitate neîntrecută, înfrânt fizicește, dar mai mult scârbit de ai sei Șaguna sucumbă. Sâmbătă, în 16/28 Iunie, 1873 la 6 oare seara Șaguna ne părăsește pentru totdeauna. Conform dorinței sale exprimate în testament a fost înmormântat în Rășinari, o comună fruntașe românească din apropierea Sibiiului. Inmormântarea a fost simplă de tot. Un sângur călugăr, părintele Gherman i-a cetit progrebana. O criptă lipsită de pompă păstrează rămășițele pământești ale celui mai mare român din veacul al XIX! Români! luați toiagul peregrinului și mergeți de sărutați țărâna sfântă dela Rășinari!

O Părintele 'ndurării,
Celce totul cârmuești,
Care și-n cercări profunde
Totdeauna ne iubești,
Pe Andrei îl odihnește,
Unde viața înflorește!
Nemurirea și-a gătit!
Da, Andrei, Tu n'ai murit!

* * *

Onorată Adunare! O sută de ani se împlinesc azi dela nașterea lui și 35 ani dela moartea lui dure-

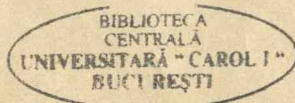
roasă. Din privilegiul centenariului nașterii sale bine ar fi, dacă cineva s'ar pune să ne facă bilanțul situației noastre morale, intelectuale și materiale. Și rezultatul n'o să ne prea măgulească.

Fraților! Ce vedem azi? Vedem, că spiritul lucrativ al Marelui Andrei în cele mai multe cazuri nu s'a înstăpânit destul de trainic în viața noastră bisericească. Vedem cu durere, că asupra autonomiei bisericești noastre se ridică valuri și nori grei, cari o amenință cu cutropire. Răul însă să nu'l căutăm numai în afară, ci de multe-ori zace și pornește din noi înșine.

Șaguna ne-a lăsat moștenire comori neperitoare, mai scumpe decât toate comorile din lume, ce le-a câștigat prin morală și râvnitor fiind legii. Acestea au fost armele lui, cu cari a ajuns la isbândă. Oare azi în tot deuna se conduc destinele bisericești după principiul adevăratei moralități? Oare suntem noi întotdeauna și subtoate împrejurările râvnitori legii? Oare apărăm-ne noi constituția bisericești noastre și ținem la ea întotdeauna cu sfințenie? De multeori și cei sus puși pot zice: *mea culpa!*

Oare nu vedeți, că Statutul-organic în cele mai multe cazuri devine iluzoriu, conducându-se afacerile bisericești în mod absolutistic, arbitrar și egoistic?!

De nu ne vom desmeteci cu toții din letargia, în care am căzut, de nu ne vom curăți ceața de pe ochii sufletelor noastre și de nu vom ținea cu sfințenie la principiile »*moralei fiind râvnitori legii*«, mă tem, că asupra autonomiei și scumpei noastre constituții bisericești se va descărca un cutremur mai groaznic, decât cel de acum dela Messina. *Videant consules!*

Publicațiuni

de

George Joandrea.

1. În memoria lui George Barițiu	40 fil.
2. Istoria și importanța ei	20 »
3. Studiul geografiei și metoda lui	20 »
4. Trepte culturale-istorice în școala Herbart-Zilleriană	30 »
5. Concentrațiunea învățământului în școala Herbart-Zilleriană	40 »
6. La revizuirea fondului regnicolar înv. de penziune. Dorințe și gravamine învățătoarești	20 »
7. Învățământul pentru nobilitarea sentimentelor	30 »
8. Discurs comemorativ în memoria lui Francisc Deák	20 »
9. Jocurile de copii și importanța lor pedagogică	40 »
10. Valoarea exemplului din punct de vedere educativ	30 »
11. Limba maternă ca bază a învățământului în școala populară	30 »
12. Francisc Rákoczi , discurs	30 »
13. Andrei Baron de Șaguna , discurs	30 »
14. „Din istoria școalelor noastre“. Nr. 1. Vicențiu Babeș ca director districtual de școale	40 »
15. Nr. 2. Dela cine au învățat înaintașii noștri carte?	40 »
16. Nr. 3. Influența Bănătenilor la organizarea primei preparandii ortodoxe române	50 »
17. Nr. 4. Vasile Nicolescu , biografie	60 »

Comandele se pot face la librăria diecezană din Caransebeș, la librăria arhidiecezană din Sibiu, la I. Ciurecu din Brașov, la librăria C. Nemes și la autor în Lugoj.

